

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ σύστημα της χώρας παρουσιάζει έντονα σημάδια φθοράς. Όλο και περισσότεροι πολίτες αδιαφορούν για την πολιτική και αποστρέφονται τους πολιτικούς. Στις σφηνγομετρήσεις το μέτωπο εκείνων που δηλώνουν αναποφάσιστοι, αρνούνται να ανακοινώσουν την προτίμησή τους ή προτιμούν να ψηφίσουν λευκό αποτελεί ένα πολύ σημαντικό ποσοστό των ψηφοφόρων. Όσοι δέχονται τις ιδεολογικές θέσεις των παραδοσιακών κομμάτων αποτελούν στις έρευνες για τις κοινωνικές τάσεις μειοψηφία. Εκείνοι που τις αμφισβητούν, αμφιβάλλουν, ζητούν υπέρβαση των καθιερωμένων απόψεων και αναπτύσσουν δικούς τους κώδικες συμπεριφοράς είναι η πλειοψηφία. Την πρώτη κυκλοφορία στη νεολαία έχουν έντυπα με επίκεντρο τρόπους ζωής όπου η πολιτική δεν έχει θέση και οι πολιτικοί είναι αντικείμενο αδιάφορης ειρωνείας. Για τους νέους η πολιτική ανήκει σε έναν κόσμο παλιό και ξεπερασμένο. Την προσοχή τους συγκεντρώνουν τα ατομικά - ιδιωτικά τους προβλήματα.

ΣΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ αναπτύσσεται επιθετικότητα και περιφρόνηση προς τους πολιτικούς, το πολιτικό σύστημα και την πολιτεία. Η αίσθηση του πολίτη είναι ότι ζει ως υποτέλης αυθαίρετων και ανεξέλεγκτων δυνάμεων. Παρά τα ωραία λόγια που τον θέλουν επίκεντρο όλων των φροντίδων, ο χώρος που τον περιβάλλει τον ταπεινώνει και τον εξευτελίζει. Οι συγκοινωνίες έχουν υποβαθμιστεί, έρμαιο λεωφορειούχων, συνδικαλιστών, ταξίτζηδων και μιας κυβερνητικής πολιτικής που επιζητεί να λύσει εργασιακά προβλήματα στην πλάτη του κοινού. Δημόσιοι οργανισμοί στέλνουν φουσκωμένους λογαριασμούς για τις πλημμελείς υπηρεσίες που προσφέρουν και αδιαφορούν για τις διαμαρτυρίες των καταναλωτών. Δημόσιες υπηρεσίες εμπλέκουν τους πολίτες σε δαιδαλώδεις γραφειοκρατικές διαδικασίες, χωρίς να υπολογίζουν τον χρόνο τους και το κόστος για το κοινωνικό σύνολο. Οι οικονομικές πολιτικές που εφαρμόζονται προεκλογικά και μετεκλογικά αντιμάχονται η μια την άλλη επιδεινώνοντας τη γενική οικονομική κατάσταση. Η χώρα μάς καλεί να συμμετάσχουμε σε εθνικές σταυροφορίες χωρίς προετοιμασία, χωρίς συμμαχίες και με άφικτο αποτέλεσμα οδυνηρές οπισθοχωρήσεις.

Η εντύπωση του πολίτη είναι ότι το πάνω χέρι έχουν εκείνοι με τις λιγότερες αναστολές, την πιο ελαστική ηθική, που χωρίς διαταγή παρουσιάζουν το ωφέλιμο γι' αυτούς ως επιβεβλημένο για τη χώρα ή το κόμμα τους. Η εντύπωση του πολίτη είναι ότι τα φαινόμενα της διαφθοράς όλο και πληθαίνουν. Φακελάκια, γρηγορόσημα, μίζες και αναπόφευκτες πρακτικές, σχεδόν πάντα. Η κυβέρνηση της ΝΔ επιβεβαίωσε πανηγυρικά στον πολίτη ότι η άσκηση της εξουσίας είναι συνδεδεμένη με αδιαφάνεια και διαφθορά.

Η έλευση του άλλου πολίτη

ΚΥΡΙΟΙ υπεύθυνοι θεωρούνται οι πολιτικοί. Ο πολιτικός λόγος είναι για τον πολίτη αδιάφορος και ξεπερασμένος. Οι πρωταγωνιστές της πολιτικής χρησιμοποιούν ξύλινη γλώσσα και φαίνονται καθορισμένοι από προσωπικές αντιπαράθεσεις, ελάχιστα κατανοητές. Τα πολιτικά κόμματα, αν και έχουν ζωή μόλις είκοσι χρόνων, δείχνουν γερασμένα, κινούμενα από επιδιώξεις χωρίς σχέση με τα καθημερινά προβλήματα του πολίτη, ελάχιστα δημοκρατικά παρά την υπερκατανάλωση δημοκρατικής ρητορείας. Πάρα πολλοί θεωρούν ότι «όλοι οι πολιτικοί είναι το ίδιο». Δεν πιστεύουν ότι πρόκειται να προέλθουν από τα κόμματα λύσεις.

Στον προοδευτικό χώρο η εξέλιξη αυτή θεωρείται ως συντηρητική στροφή. Πιστεύουν ότι οι συντηρητικές δυνάμεις πέτυχαν να απολιτικοποιήσουν την κοινωνία. Η απάντηση: μια εντονότερη προσπάθεια για να επανέλθουν οι πολίτες στην πολιτική. Η αντίδραση των «προοδευτικών» απορρέει από τρόπους σκέψης που κυριαρχούσαν πριν από δεκαετίες. Η πολιτικοποίηση ήταν τότε συνώνυμη με ενδιαφέρον για την κοινωνική αλλαγή. Η αποχή από την πολιτική σήμαινε αποδοχή της υπάρχουσας κατάστασης. Η αντιμετώπιση αυτή δεν αρμόζει στη σημερινή εποχή. Ο πολίτης έχει διαφορετική άποψη για τη συμμετοχή του. Έχει διαμορφωθεί ένας νέος, ένας άλλος πολίτης.

Ο άλλος πολίτης έχασε την εμπιστοσύνη του σε συλλογικά οράματα, σε κοσμοθεωρίες οι οποίες δίνουν λύσεις σε όλα τα κοινωνικά προβλήματα. Αρνείται την αφηρημένη ουτοπία και επιζητεί τη «συγκεκριμένη ουτοπία», την υπέρβαση των δυσκολιών του σήμερα που τον βασανίζουν καθημερινά. Τη σκέψη του διαμορφώνει με επιχειρήματα που προέρχονται από διαφορετικές ιδεολογικές κατευθύνσεις, αξιοποιεί εμπειρίες, συνθέτει και δεν ακολουθεί. Π' αυτό επιζητεί την επικοινωνία και τον διάλογο.

Ο άλλος πολίτης αμφισβητεί ότι κάποιος άλλος μπορούν να καθορίσουν το περιεχόμενο της ζωής του. Η ατομικότητα, η ιδιαιτερότητα, η ανάπτυξη των προσωπικών του δυνατοτήτων είναι γι' αυτόν

Η μάχη του παλιού με το νέο. Σκέψεις και προτάσεις για την Πολιτική ανατροπής

Του ΚΩΣΤΑ ΣΗΜΙΤΗ

“Ο άλλος πολίτης έχασε την εμπιστοσύνη του σε συλλογικά οράματα, σε κοσμοθεωρίες οι οποίες δίνουν λύσεις σε όλα τα κοινωνικά προβλήματα. Αρνείται την αφηρημένη ουτοπία και επιζητεί τη «συγκεκριμένη ουτοπία», την υπέρβαση των δυσκολιών του σήμερα που τον βασανίζουν καθημερινά”

προσώπων ικανό να εργάζεται στο Δημόσιο, ένα πολιτικό σύστημα συγκεντρωτικό και αυταρχικό. Όλα αυτά έχουν αλλάξει. Η πελατειακή παρέμβαση ωστόσο συνεχίζεται με αποτέλεσμα την υπο-

βάθμηση και αναποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης. Αλλά και σε σχέση με πιο σύγχρονες απαιτήσεις της πολιτείας κυριαρχούν παραδοσιακές αντιλήψεις. Το κράτος πρόνοιας ταυτίζεται με μια

καθοριστικά στοιχεία. Θέλει μια κοινωνία ελεύθερων ανθρώπων που δεν υφίστανται συλλογικό κατανυγασμό. Το κράτος οφείλει να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις της ατομικής εξέλιξης. Δεν πρέπει να υποκαθιστά τις επιλογές του ατόμου με τις δικές του επιλογές. Η ζωή δεν είναι θυσία για έναν απώτερο σκοπό - στόχος της, η εξασφάλιση της προσωπικής επιβεβαίωσης και ευχαρίστησης.

Ο άλλος πολίτης εκτιμά τη γνώση - τις γενικόττες θεωρεί δημαγωγίες. Δεν θεωρεί την κοινή μόρφωση και ευφυία αρκετή για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα. Από τους πολιτικούς απαιτεί να χειρίζονται τόσο τις «πολιτικές» όσο και τις «τεχνικές» πλευρές των θεμάτων. Επειδή ο ίδιος διαθέτει την ικανότητα να διαπιστώνει ποιος ξέρει και ποιος προσποιείται ότι ξέρει, αποστρέφεται όσους έχουν έτοιμες απαντήσεις σε όλα. Η καθημερινή πληροφόρηση από τα μαζικά μέσα ενημέρωσης του επιτρέπει να απομυθοποιεί τα πρόσωπα, να κρίνει και να συγκρίνει.

Ο άλλος πολίτης επιζητεί σοβαρότητα και συνέπεια. Ο καταγιγμός υποσχέσεων και εξαγγελιών τον έχει κάνει δύσπιστο απέναντι σε προθέσεις. Θέλει να δει τις πράξεις και τα αποτελέσματά τους. Η μνήμη των μαζικών μέσων ενημέρωσης τον τροφοδοτεί καθημερινά με στοιχεία για να συγκρίνει δηλώσεις και εφαρμογές. Τον παραδοσιακό πολιτικό λόγο με την έξαρση των συναισθημάτων, τις υπερβολές, τις φαντασιώσεις του θεωρεί γραφικότητα, αλλά και κίνδυνο για τη βελτίωση των βιοτικών συνθηκών του.

Ο άλλος πολίτης εντάσσεται σε ένα περιβάλλον αντιθέσεων όπου η ταξική αντιπαλότητα δεν είναι οπωσδήποτε η πιο σημαντική. Τα θέματα του περιβάλλοντος, των συγκοινωνιών, των συνθηκών καθημερινής ζωής είναι πολλές φορές κυρίαρχα στη ζωή του. Π' αυτό έχει και διαφορετικά ενδιαφέροντα και διαφορετικές ευαισθησίες από τον παραδοσιακό πολιτικοποιημένο πολίτη. Η προστασία της φύσης, η ποιότητα ζωής, αλλά και η πείνα και εξαθλίωση στον Τρίτο κόσμο προκαλούν την κινητοποίησή του. Τον διακρίνει ένας νέος «ανθρωπισμός».

Ο άλλος πολίτης έχει αυξημένη ηθική ευαισθησία. Θεωρεί την ιδιοτέλεια και τον αμοραλισμό στις διαπροσωπικές σχέσεις αναγκαίο κακό. Απαιτεί όμως μια διαφορετική συμπεριφορά από τα δημόσια πρόσωπα. Θεωρεί ότι η ανάληψη δημόσιων θέσεων δημιουργεί υποχρεώσεις, ότι οι εξαγγελίες για ηθική συμπεριφορά δεσμεύουν, ότι ο πολιτικός πρέπει να κρίνεται με πιο αυστηρά μέτρα από τον κοινό πολίτη.

Ο άλλος πολίτης δεν είναι αδιάφορος - είναι διαφορετικός. Δεν απορρίπτει την πολιτική - απορρίπτει την παραδοσιακή πολιτική και επιζητεί μια πολιτική κοντά στα δικά του προβλήματα. Θέλει να του προσφέρουν επιλογές δυνατών λύσεων και όχι μόνο να ζητούν πίστη και υπακοή. Δεν αρνείται τα κόμματα - αρνείται τον συγκεντρωτισμό, την ένταξη σε σχήματα που αποφασίζουν ολοκληρωτικά για τη ζωή του. Δεν αποφεύγει τη «στράτευση» - είναι πρόθυμος να «στρατευθεί», αλλά για υποθέσεις συγκεκριμένες και όχι για έναν μη πραγματοποιήσιμο παράδεισο.

Ο άλλος πολίτης ανήκει κυρίως σε μια κατηγορία προσώπων τα οποία συναντούμε όλο και περισσότερο σε διαφορετικά στρώματα της κοινωνίας. Είναι εκείνοι που στο πλαίσιο της εργασίας τους, εξαρτημένοι ή όχι, είναι υποχρεωμένοι να εντοπίζουν προβλήματα, να παίρνουν αποφάσεις, να δίνουν λύσεις, να χειρίζονται με πρωτοβουλία θέματα, να συμμετέχουν στη διαμόρφωση σχεδίων, να αναλύουν και να κρίνουν - εκείνοι που είναι σε αναζήτηση του νέου, του διαφορετικού, του ανταγωνιστικού.

Εμμονή στο πελατειακό σύστημα

Η ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ πολιτική δεν έχει επιστημονική την έλευση του νέου πολίτη - όπως δεν είναι ευαίσθητη σε κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές που έχουν μεταβάλει το πλαίσιο της πολιτικής δράσης. Η εμμονή στην πελατειακή αντίληψη είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα αδυναμίας προσαρμογής. Το πελατειακό σύστημα είχε ως αφηρητά μια κλειστή κοινωνία, έναν περιορισμένο αριθμό

Για να αλλάξει το κλίμα απαισιοδοξίας

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ για να δημιουργηθεί μια δυναμική ανατροπή είναι αναγκαίες σε όλους τους τομείς δημόσιας ζωής. Θα αναφέρω μερικά ενδεικτικά παραδείγματα:

Α) Η σχέση κομμάτων, κυβέρνησης και δημόσιας διοίκησης.

Οι δυνατότητες πελατειακής πολιτικής πρέπει να μηδενιστούν. Η πελατειακή σχέση αναπαράγεται: α) με τους διορισμούς στο Δημόσιο, β) με την παρέμβαση στις αποφάσεις που αφορούν την προσωπική κατάσταση των δημοσίων υπαλλήλων, γ) με την επιλογή των προέδρων και διοικητικών συμβουλίων δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών και δ) με την έλλειψη αντικειμενικών κριτηρίων κατά τη λήψη διοικητικών αποφάσεων. Σε όλα αυτά τα σημεία χρειάζεται να δράσουμε.

Στόχοι μας είναι: α) η πρόσληψη στο Δημόσιο, τις δημόσιες επιχειρήσεις ή οργανισμούς και τις επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα να γίνεται μόνο με διαγωνισμούς οι οποίοι να διεξάγονται κατά το πρότυπο των εξετάσεων για την εισαγωγή των φοιτητών στην ανώτατη εκπαίδευση. β) Η ίδρυση Εθνικής Επιτροπής για τη Δημόσια Διοίκηση, που θα αποτελεί αυτόνομο όργανο και θα έχει αποστολή την προστασία του πολίτη, τον έλεγχο των κομματικών παρεμβάσεων και της διαφθοράς. Αρμοδιότητά της οι διαγωνισμοί, η παρακολούθηση της τήρησης των νόμων σχετικά με την υπηρεσιακή κατάσταση των δημοσίων υπαλλήλων, θέματα οργάνωσης και λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης, η επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση

παράνομων πράξεων σε βάρος των πολιτών. γ) Η ουσιαστικότερη συμμετοχή της Ειδικής Επιτροπής της Βουλής στην επιλογή διοίκησης των ΔΕΚΟ - η επιλογή των διοικήσεων των οργανισμών περιφερειακής εμπέλειας από σώμα το οποίο αποτελούν κατά πλειοψηφία εκπρόσωποι των φορέων της περιοχής. δ) Η εφαρμογή αντικειμενικών συστημάτων αξιολόγησης και κρίσης σε θέματα μεταθέσεων και εξέλιξης του προσωπικού. ε) Ο περιορισμός της δυνατότητας του υπουργού να καθορίζει τη σύνθεση των υπηρεσιακών συμβουλίων.

Την αυθαιρεσία όπως και τη διαφθορά συντηρούν η πολυδαίδαλη νομοθεσία, οι δυνατότητες που παρέχονται στους υπαλλήλους να εφαρμόζουν τον νόμο κατά την κρίση τους, να αποφασίζουν ελεύθερα για ποινές ή οικονομικές επιπτώσεις. Χρειάζεται ο ριζικός περιορισμός της ελευθερίας των υπαλλήλων να παίρνουν σημαντικές για τον πολίτη οικονομικές αποφάσεις, αντικειμενικοποίηση των κριτηρίων των αποφάσεων (όπως έγινε στην περίπτωση της εκτίμησης της αξίας των ακινήτων), αναμόρφωση και απλούστευση της νομοθεσίας και μηχανογράφηση των δημοσίων υπηρεσιών σε όλη την επικράτεια.

Β) Η σχέση κομμάτων και οικονομικής εξουσίας.

Οι δυνατότητες επηρεασμού των κυβερνητικών και διοικητικών αποφάσεων πρέπει να περιοριστούν. Οι σχέσεις πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων πρέπει να οριοθετηθούν, ώστε να είναι κατά το δυνατόν διαφανείς και ελεγχόμενες.

Στόχοι μας είναι: η καταγρα-

φή των στοιχείων οποιαδήποτε δωρίζει σε ένα κόμμα ποσόν που υπερβαίνει ένα συγκεκριμένο όριο - ο καθορισμός ενός ανώτατου ορίου προεκλογικών δαπανών για κάθε υποψήφιο που θα εξαρτάται από την έκταση και το είδος της εκλογικής περιφέρειας - η τήρηση βιβλίων και στοιχείων από τα κόμματα, που θα ελέγχονται όχι μόνο ως προς την τήρηση της νομιμότητας, αλλά και ως προς την ακρίβεια και αλήθειά τους - η πραγματοποίηση του ελέγχου από ανεξάρτητη διοικητική αρχή ή Ελεγκτικό Σώμα και η δημοσιοποίηση των στοιχείων και αποτελεσμάτων του ελέγχου.

Από τα παραπάνω ενδεικτικά παραδείγματα προκύπτουν ορισμένες γενικές κατευθύνσεις που μπορούν να επιφέρουν σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα μια αλλαγή του πολιτικού κλίματος, να οδηγήσουν από την απαισιοδοξία στην ελπίδα.

Τα όσα προτείνονται θα φανούν ίσως σε πολλούς λιγα και πεζά. Αλλά η κοινωνική αλλαγή δεν πραγματοποιείται με θεαματικές εξαγγελίες. Πραγματοποιείται με συνεχή μικρά αποφασιστικά βήματα, που όλα μαζί οδηγούν σε ένα σαρωτικό παλιρροϊκό κύμα.

Ταντόχρονα με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις χρειάζεται συστηματική προσπάθεια για την καταδίκη και εξαφάνιση των νοσοτροπιών και πρακτικών της συντηρητικής πολιτικής. Η ανατροπή δεν πραγματοποιείται με νόμους. Χρειάζεται στράτευση, κινητοποίηση, πάθος. Μπορούμε να αλλάξουμε την πορεία. Ο τόπος μας διαθέτει τις δυνάμεις. Ας το προσπαθήσουμε.

επόμενη ημέρα τώρα

διανεμητική πολιτική με στόχο την εκλογική επιτυχία. Αναπτυξιακή παρέμβαση θεωρείται η χωρίς στόχους διανομή χρημάτων για την πραγματοποίηση έργων. Τα πανεπιστήμια διασπώνται και μοιράζονται σε πόλεις και κομπολόιες ανάλογα με τις τοπικές πιέσεις. Τους φοιτητές δεν τους σκέπτεται κανείς.

Η κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, η ευρωπαϊκή ενοποίηση, οι νέες μορφές επιχειρηματικής δραστηριότητας, η διάδοση της τηλεόρασης, η ευρύτερη συμμετοχή των πολιτών δεν έχουν αλλάξει τη στάση των κατεστημένων πολιτικών δυνάμεων. Απλώς τους προσφέρουν θέματα και επιχειρήματα για να δημιουργούν μια πυκνή ομίχλη που συγκαλύπτει παλιές αντιλήψεις, την εμμονή στη διατήρηση πρακτικών που προκαλούν όλο και πιο έντονη απόρριψη.

Η συντηρητική αυτή αντίδραση έχει πολλές αιτίες. Καθοριστικό είναι το γεγονός ότι κεντρική επιδίωξη των συντηρητικών κάθε προέλευσης είναι η νομή της εξουσίας, η εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων που προσφέρει η κατοχή κυβερνητικών θέσεων. Η εναλλαγή κυβερνήσεων είναι γι' αυτούς εναλλαγή προσώπων που χειρίζονται τους μοχλούς της κρατικής εξουσίας. Η πολιτική αλλαγή είναι κυρίως αλλαγή ως προς τα πρόσωπα προς τα οποία το κράτος θα προσφέρει παροχές. Το πλαίσιο της πολιτικής είναι ένα και μόνο: το παιχνίδι για την απόκτηση της εξουσίας ή τη διατήρησή της.

Γηρασμένες οι δομές του κράτους

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ πολιτικό σύστημα καθορίζεται από πρότυπα της εποχής της συγκρότησης της ελληνικής κοινωνίας τον 19ο αιώνα. Το κράτος ήταν τότε μοχλός ανάπτυξης, οι πολιτικές παρατάξεις μηχανισμοί διασύνδεσης των υπηκόων με την εξουσία. Στο σύστημα αυτό ο μη ελεγχόμενος από το πολιτικο-διοικητικό σύστημα χώρος δράσης των πολιτών είναι περιορισμένος και βρίσκεται υπό έλεγχο. Ο τρόπος αυτός συγκρότησης ήταν συνέπεια των ιδιομορφών χαρακτηριστικών του τόπου μας, του οθωμανικού τρόπου διοίκησης, μιας αγροτικής οικονομίας και κοινωνίας που συνυπήρχε παράλληλα με μια ανεπτυγμένη αστική τάξη εκτός της χώρας που προώθησε τη διαδικασία συσσώρευσης παρεμβαινόντας στο εσωτερικό της χώρας.

Η πολιτεία που επιδιώκουμε δεν μπορεί να διατηρεί τη σχέση αυτή εξάρτησης της κοινωνίας από το πολιτικό σύστημα. Το κράτος είναι στρατηγείο, καθορίζει κατευθύνσεις, ρυθμίζει τους κανόνες του παιχνιδιού. Αλλά πέραν του κράτους, του πολιτικού - διοικητικού συστήματος, πρέπει να υπάρχει ένας διευρυνόμενος χώρος ελευθερίας. Είναι προϋπόθεση για την απελευθέρωση δημιουργικών πρωτοβουλιών, συλλογικών και ατομικών, για τη δημιουργία αντεξουσιών και μηχανισμών ελέγχου, για να αποκτήσουν οι πολίτες κοινωνική ευθύνη και αυτονομία στην επίλυση των προβλημάτων τους. Ο άλλος πολίτης απαιτεί μια άλλη πολιτεία: πολιτεία οργανωτή ελευθερίας και όχι καταπίεσης.

Η νομή εξουσίας θα είναι η κυρίαρχη επιδίωξη του πολιτικού συστήματος όσο δεν προωθούνται μεταβολές στον τρόπο λειτουργίας της πολιτείας, οι οποίες ισχυροποιούν την κοινωνία, αποδυναμώνουν τον κεντρικό ανταρχικό μηχανισμό, μεταφέρουν εξουσίες σε αυτόνομους θεσμούς, δίνουν περισσότερες δυνατότητες συμμετοχής στους πολίτες.

Τη στασιμότητα της πολιτικής και την αποτελμάτωση των διεργασιών για κοινωνική αλλαγή ενισχύουν και συντηρούν οι οικονομικές δυνάμεις που έχουν ρυθμίσει με τους κατέχοντες την πολιτική δύναμη το πλαίσιο των αμοιβαίων επιρροών και δραστηριοτήτων και την κατανομή των ωφελημάτων. Για τη διατήρηση αυτού του επωφελούς συμβιβασμού στρατεύονται τα μαζικά μέσα ενημέρωσης, κρατικά και μη.

Αυτή είναι η αιτία που η επικοινωνιακή επανάσταση των τελευταίων ετών πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα χωρίς να υπάρξει συνέχεια στους προβληματισμούς της κοινωνίας για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να αντιμετωπιστεί. Τα ΜΜΕ και ιδίως η τηλεόραση έχουν επιβάλει μια άλλη εικόνα του κόσμου και των ανθρώπινων σχέσεων. Προωθούν μια παιδεία «καταναλωτισμού», αναδεικνύουν τη βία και τη δράση ως αχχές της μόνης ζωής

που αξίζει κανείς να ζήσει, αποσιωπούν ή φωτίζουν την πραγματικότητα ανάλογα με τους δείκτες θεαματικότητας. Επίκεντρο της πληροφόρησης είναι το έκτακτο γεγονός, η καταστροφή, το σκάνδαλο. Η ζωή δραματοποιείται ως αλληλουχία κρίσεων. Η πολιτική σχηματίζεται ως θέαμα και οι πολιτικοί ωθούνται να προσφέρουν συνεχώς περισσότερη αβεβαιότητα και αγωνία. Αλλού κανόνες δεοντολογίας, αυτόνομα από το κράτος συμβούλια, εκπροσωπήσεις κοινωνικών φορέων, που σε συνεργασία με τους υπευθύνους της τηλεόρασης προσπαθούν να βρουν τρόπους να αξιοποιήσουν κατά τρόπο κοινωνικά επωφελή τις τεράστιες δυνατότητες πληροφόρησης και επηρεασμού που δημιουργήθηκαν. Σε μας, αντίθετα, η πολιτεία, μετά από μια πρώτη φάση ολοκληρωτικού ελέγχου, αποσύρθηκε. Μόνος φραγμός στη χειραγώγηση της κοινής γνώμης είναι η ευαισθησία παραγωγών και ιδιοκτητών. Αλλά σε μια αγορά χωρίς κανόνες η αναζήτηση του κέρδους συμπιέζει, αν όχι εξαφανίζει, την ευαισθησία αυτή.

Οι αντιδράσεις στο τέλος της πολιτικής

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ αποτελμάτωση έχει οδηγήσει σε διαφορετικές στάσεις στην κοινωνία. Πολλοί αντιδρούν γελοιοποιώντας την πολιτική και τους πολιτικούς, θεωρούν και παρουσιάζουν τους πολιτικούς ως πρόσωπα ανέντιμα, κενά και ιδιοτελή. Η μηδενιστική αυτή προσέγγιση πολλές φορές εξυπηρετεί συνειδητά τη διατήρηση της σημερινής κατάστασης. Το συμπέρασμα που καταλήγει είναι: αφού το όλο σύστημα είναι φαύλο και αδιέξοδο, δεν έχουμε άλλη λύση παρά να το υπομένουμε γελώντας.

Συνηθισμένη είναι επίσης η αναζήτηση ενός «ισχυρού άνδρα», ενός επιτέλους «αρχηγού». Μάταια. Οι πραγματικοί σωτήρες που εμφανίζονται ως από μηχανής θεοί δεν υπάρχουν. Είναι προϊόντα φαντασίας. Αποτελούν ελπίδα ατόμων χωρίς θέληση να αναλάβουν τα ίδια την τύχη τους.

Υπάρχουν και εκείνοι οι οποίοι εμμένουν στα υφιστάμενα, αλλά «κριτικά». Το επιχείρημά τους είναι ότι οποιοδήποτε εκσυγχρονιστικές αλλαγές οδηγούν μόνο στη βελτίωση του καπιταλισμού και άρα δεν ωφελούν. Ο «υπερσοσιαλισμός» αποτελεί ένα αλληλοσυντηρούμενο δίπολο με τον συντηρητισμό.

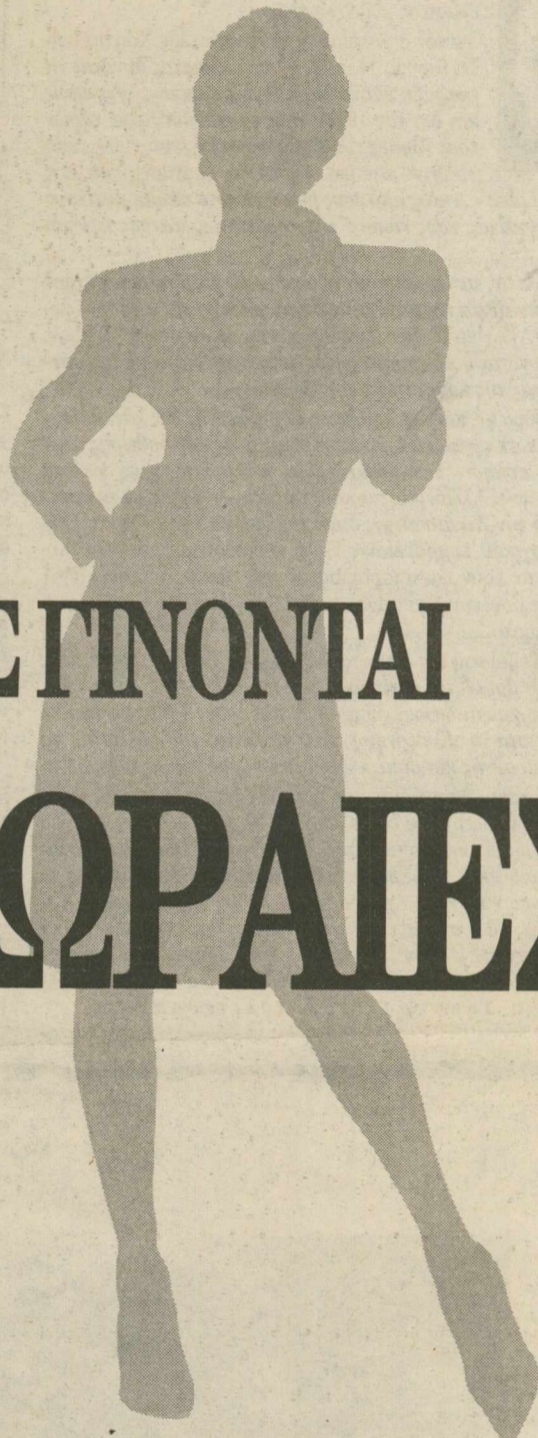
Η πολιτική αποτελμάτωση ενέχει σοβαρούς κινδύνους. Η κοινωνία χρειάζεται κοινούς στόχους, κοινές επιδιώξεις. Όταν η πολιτική τάξη αδυνατεί να τις προσφέρει, η νέα συλλογική ταυτότητα θα αναζητηθεί σε κατευθύνσεις άρνησης του υφιστάμενου. Η φθορά της πολιτικής μπορεί πολύ εύκολα να μεταβληθεί σε φθορά της δημοκρατίας, η φτώχεια ιδεών σε άρνηση της κομματικής πολυφωνίας και οι αδυναμίες των πολιτικών σε δικαιολογητικό λόγο μιας άλλης μορφής πολιτεύματος. Ο εθνικιστικός λαϊκισμός και ο μεγαλοϊδεατισμός των τελευταίων καιρών αποτελούν επίσης φαινόμενα άρνησης. Η επιστροφή στις ρίζες, επιλεκτικά προσδιορισμένες, και η αναζήτηση μιας «ανατολικής» ταυτότητας, σε αντίθεση με τη «δυτική» ταυτότητα, που δόθηκε επιβάλλεται από την πολιτική, οδηγούν σε νέα ιδεολογικά πειράματα του τύπου «Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών».

Σύγκρουση με όπλο τις ιδέες

ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ υπέρβαση της παραδοσιακής πολιτικής. Είναι αναγκαίες οι συγκρούσεις: συγκρούσεις με κατεστημένες πρακτικές, με την αδιαφορία των εκπαιδευμένων στην υποταγή, με τα συμφέροντα που δεσπόζουν χάρη στα ελαστικά ηθικά κριτήρια, τη μετριότητα και τη διαφθορά. Χρειάζεται πολιτική ανατροπή απέναντι στη διολίσθηση προς την παρακμή. Πολιτική ανατροπή δεν σημαίνει χαρακώματα και οδομαχίες. Οι μάχες δίνονται σήμερα με όπλα τις ιδέες, την επικοινωνία, το πρόγραμμα και τη συνέπεια. Χρειάζεται να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις ισχυροποίησης της κοινωνίας, αυτονομίας του πολίτη και κοινωνικής ευθύνης του ατόμου. Να θεσμοποιήσουμε την πολιτεία οργανωτή ελευθερίας και να επαναπροσδιορίσουμε τις διαδικασίες της δημοκρατίας.

Προϋπόθεση είναι μια διαφορετική κυβέρνηση, με διαφορετικούς στόχους από της σημερινής. Η άλλη κυβέρνηση δεν είναι αμέσως δυνατή. Μπορούμε όμως από σήμερα να δημιουργήσουμε τους όρους για την υπέρβαση. Σε ορισμένα κρίσιμα θέματα να επιβάλλουμε την ανάγκη μιας διαφορετικής πορείας, προτείνοντας λύσεις και δημιουργώντας το ρεύμα στην κοινή γνώμη για την άμεση εφαρμογή τους. Αν δεν επιτύχουμε να αποσαφηνίσουμε τώρα τι πρέπει να γίνει την επόμενη ημέρα της κυβερνητικής αλλαγής, η παραδοσιακή πολιτική θα συνεχίσει να αναπαράγεται και να ματαιώνει οποιαδήποτε προσπάθεια εκσυγχρονισμού.

Στον ταχυδρομο που έρχεται...

✓ ΠΩΣ ΓΙΝΟΝΤΑΙ

ΟΙ ΩΡΑΙΕΣ

✓ ΤΕΣΤ:
ΕΙΣΤΕ...
ΚΑΦΕΣ
ή ΤΣΑΪ;

με όλα όσα πρέπει να γνωρίζετε
για να είστε μέσα στα πράγματα